

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 35

nr. 3

november 2018

In dit nummer:

**In gesprek
met:
Mevr. A.
Hamann-
Jochim van
Nootdorp**

**Onverwacht
bericht van
oud
Groessenaar
Pieter Vedder
vanuit
de USA**

**Verenigings-
nieuws**

Toen en Nu

www.hkdgl.nl

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave / Jaarprogramma 2

Voorwoord / Colofon 4

In gesprek met Mevr. A. Hamann-Jochim van Nootdorp. 5

Over haar leven in Loo en in de buitendijkse woning, die regelmatig met hoog water te kampen heeft (gehad).
Een bijdrage van Agnes van Beurden

Onverwacht bericht van een oud-Groessenaar Pie-ter Vedder van overzee 12

Verenigingsnieuws 18

Toen en Nu 20

Programma 2018/2019

woensdag 27 maart 2019

Ledenvergadering

Plaats: OGtent, Duiven

Programma voor deze avond volgt.

zaterdag 7 september 2019

OPEN MONUMENTENDAG

Thema: Plekken van plezier

zondag 29 september 2019

Centrum Duiven, aanvang 12:00 uur

DUUVE TE GEK

oktober 2019

MAAND VAN DE GESCHIEDENIS

Thema: Zij/Hij

november 2019

SYMPOSIUM

Thema en plaats volgt

Uitnodiging

Graag nodigen wij u uit tot het bijwonen van het jaarlijkse symposium van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo, op woensdag 21 november 2018.

Het symposium vindt plaats in "De Dorpsnoot", Loostraat 69b te Loo.

Het programma is als volgt:

19.30 – 20.00 uur

Aankomst en ontvangst deelnemers met koffie of thee.

20.00 – 20.05 uur

Welkomstwoord door de voorzitter van de Historische Kring.

20.05 – 21.00 uur

Vertoning film over Loo uit 1959.

Aanvullend anekdotes door **Harry IJzermans**.

21.00 – 21.15 uur

Pauze (met koffie)

21.15 – 22.00 uur

Lezing over de geheimzinnige rivier in het volksgeloof van Liemers en Betuwe; de verborgen betekenis van de volksverhalen.

Er is meer tussen hemel en aarde, dachten de bewoners van de Liemers en de Betuwe vroeger. Ze keken met andere ogen naar de rivier dan wij in onze tijd. De rivier had volgens hen een bovennatuurlijke kracht, die geluk en ongeluk kon brengen. Dit alles blijkt uit de schat aan volksverhalen die het Meertens Instituut heeft verzameld aan de hand van interviews met ouderen uit het rivierengebied in de jaren zestig.

Landschapshistoricus **Ferdinand van Hemmen** is in de ban geraakt van deze overlevering.

In deze lezing neemt hij ons aan de hand van een PowerPoint-voorstelling mee naar de wondere wereld achter de verhalen: een mysterieuze stem die uit de rivier roept, klokgelui dat opklinkt in een diepe kolk, lichtjes die dansen boven het water, een spook dat naar de overkant van de Neder-Rijn wordt gebannen, huiveringwekkend gekwetter dat weerklinkt in een bos bij de rivier. Aan bod komen vragen als: hoe zijn die geheimzinnige verhalen ontstaan? Welke verborgen betekenis hebben ze? En hebben ze voor onze tijd een boodschap in petto?

22.00 – 22.05 uur

afsluiting

P. Bus

voorzitter Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

NB. Aan deelname zijn geen kosten verbonden. Wel verzoeken wij u zich aan te melden voor 11 november as.

*U kunt zich aanmelden per e-mail aan **secretariaat@hkdgl.nl***

Beste lezer,

De mooie lange zomer is voorbij. Wij zijn weer begonnen met onze verenigingsactiviteiten.

Voor de zomer hebben wij deelgenomen aan "Das Groessen". We stonden op een mooie, historische plaats, in de kerk.

Op 30 september presenteerden wij ons op "Duuve te gek". Onze kraam stond mooi in de loop vlak voor de OGtent. Er meldden zich weer nieuwe leden en vrijwilligers.

Vorige hebben wij een laatste gesprek gevoerd met de gemeente over ons beleidsplan in het kader van het nieuwe stimuleringsbeleid van de gemeente. Het bestuur is tevreden met de uitkomst, het uiteindelijke resultaat, de subsidievaststelling, volgt pas na de begrotingsbespreking in de raad. Wel zijn we van mening dat de weg naar de uitkomst iets minder hobbelig had mogen zijn.

Inmiddels hebben wij onze intentie uitgesproken mee te doen met de Liemerse Beeldbank. Wij zullen dit met kleine stapjes doen om te zien hoe de beeldbank zich gaat ontwikkelen. Ook willen wij zicht krijgen op de tijdsinspanning die hiervoor van ons gevraagd gaat worden.

Het is goed te merken, dat we er dit jaar meer actieve vrijwilligers aan de slag zijn. Van ons archief is nu duidelijk wat er globaal aanwezig is. De volgende stap zal zijn om het meer in detail vast te leggen. En toegankelijk te maken.

Er zijn weer meer oudere Driepassen in te zien op onze website.

Over de inhoud van deze Driepas kan ik zeggen dat de artikelen over de gebeurtenissen in Groessen in 1944 tot wereldwijde reacties hebben geleid. In dit nummer komt een Groessense Amerikaan aan het woord.

In dit nummer vindt u ook de uitnodiging voor ons symposium op 21 november as. Deze maal wordt dat in 't Loo gehouden. Ik hoop u daar te mogen begroeten.

Veel leesplezier.
Piet Bus
secretaris

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 3,00.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:
redactie@hkdgl.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Bestuur:
bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:
P. Bus

Secretaris:
secretariaat@hkdgl.nl
P. Bus

Penningmeester:
E. Scheeres
penningmeester@hkdgl.nl
IBAN: NL54RABO0315407484
BIC: RABONL2U

Lid:
C. Smits
A. van Beurden

Secretariaat:
secretariaat@hkdgl.nl of
Remigiusplein 9
6921 BL Duiven

Internet:
www.hkdgl.nl

Oplage: 300 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €14,00 per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap € 5,20 extra per jaar.

Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 3,50 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

In gesprek met: mevr. Hamann-Jochim van Nootdorp

Over haar leven in Loo en in de buitendijkse woning, die regelmatig met hoog water te kampen heeft (gehad).

Aanleiding

Op 21 november 2018 houdt de Historische Kring Duiven-Groessen- Loo een symposium in De Dorpsnoot. Er zijn twee thema's: over het dorpsleven in Loo en de geschiedenis van de waterlopen in de laatste eeuwen in Loo.

De redactie van de DRIEPAS was benieuwd naar het leven van de bewoners van "DE BULT" van nu, hoe zij nu omgaan met de dreiging van hoog water. En welke maatregelen zij hiervoor nemen.

Mevr. A. Hamann, september 2018 (foto Familie Hamann)

Ontmoeting

De HKDGL vond Mevr. Hamann (geb.1936) bereid om te vertellen over haar leven in de mooie, oude boerderij op de Bult in Loo.

We werden hartelijk verwelkomd door de hond en Mevr. Hamann, een krachtige, statige, actieve en levenslustige dame.

Van Velp naar Loo

In 1959 kwamen mevr. Hamann en haar man Henry na drie jaar lang zoeken naar een woning uiteindelijk terecht in Loo. Het was immers de tijd van enorme woningnood. In de oude boerderij op de Bult wilden ze graag wonen. Er was immers een flink lap grond bij, waar hun paarden goed konden vertoeven. Dat er nog geen oprijlaan was en dat ze nog door de klei en het weiland moesten ploegen om bij het huis te komen, weerhield hen niet van de aankoop.

1988 De Drie huizen op de bult. (Foto Familie Hamann)

Geschiedenis van het huis

Voor de mooie boerderij die in 1928 naast het bestaande gebouw, dat er al 300 jaar staat, bijgebouwd werd, bedacht het jonge gezin meteen een nieuwe naam: De Lindehorst. Er stond immers een mooie lindeboom voor het huis en een horst is een benaming voor een hoger stuk gelegen grond. Het huis heeft al een lange geschiedenis. Tot in de 50-er jaren woonde daar de familie Peters. Zij waren vissers. Ze vingen vooral zalm en haring. Noodgedwongen moesten ze rond 1930 stoppen, omdat in de Rijn vanwege de vervuiling steeds minder te vissen viel. Niet alleen de familie Peters moest stoppen. Er waren meerdere vissersfamilies in Loo, die in de Rijn allemaal hun eigen visgronden hadden en gedwongen waren ermee te stoppen. Toen de familie Peters was vertrokken, woonde er een paar jaar een handelaar in.

In WOII werden er Duitsers gestationeerd in het huis. Het huis lag immers op een strategische plek aan de Rijn en bij het veer. Uit voorzorg hadden de Duitsers de zitkamer meteen opgehoogd.

In de oorlog bediende de familie Bouwmeister -ook woonachtig op de bult- het veer.

Wat de Duitsers nooit te weten zijn gekomen, was het feit dat de burens van dat moment de familie

Bouwmeester regelmatig Engelse en Franse piloten/soldaten in huis hadden en hen overzetten met hun roeiboot. De familie Bouwmeester heeft na de oorlog terecht een belangrijke onderscheiding hiervoor ontvangen van de Franse regering.

Toen de familie Hamann het huis in 1959 betrok, verbouwden zij de stal tot een prachtige, zonnige woonkamer met een schitterende open haard. Sindsdien woont het gezin Hamann er met veel plezier.

In de loop van de tijd werden er in het gezin Hamann twee dochters geboren, waarvan één dochter nu een van de andere woningen op de Bult bewoont.

Hoogwater 1983, De honden en katten gaan altijd mee! (Foto: Familie Hamann)

Goed met de buren, je bent op elkaar aangewezen!

Meerdere keren tijdens ons gesprek sprak mevr. de woorden uit: "We waren altijd goed met de buren, want je bent op elkaar aangewezen! Toen we hier kwamen wonen, zijn we door de buren op weg geholpen".

Deze woorden betroffen vooral de perioden met hoog water.

Bijna jaarlijks heeft de Bult te maken met hoog water, het ene jaar meer, het andere jaar minder. Als het water nog niet te hoog was, waadden de gezinsleden aan de draad zo naar boven. Was het water te hoog, dan moest de boot eraan te pas komen.

Elke woning heeft altijd een boot paraat voor geval van nood. Hun eerste boot was een licht, plastic bootje. Dat bootje werd al snel vervangen door een

ijzeren roeiboot. Nu heeft mevr. Hamann een boot met een motor.

In tijden van hoog water, werd er goed met de buren samengewerkt. Eerst roeiden ze samen met één boot, later met twee boten. Ze voeren om beurten: een boot bij het huis en de andere boot bij de dijk. Later bracht mevrouw de kinderen en de echtgenoot naar de overkant om naar de school en naar het werk te gaan.

2001 Mevr. Hamann staat bij haar "reddingsbootje". (Foto: familie Hamann)

Waterstroming kennen is zó belangrijk

Wat Mevr. Hamann ons op het hart drukte, is dat kennis van de waterstromingen bij hoogwater zó belangrijk is. Mevr. Hamann: "De meeste mensen beseffen niet hoe sterk de krachten van (hoog)water en de wind zijn. Onvoorstelbaar krachtig. Ook hebben we weleens last gehad van ijsvorming. Als mens is er dan niet tegen op te roeien, ook niet met een motorboot. We hebben altijd gebruik moeten maken van de natuurlijke waterstromen om aan de overkant te komen."

Deze kennis van de stromingen wordt al eeuwenlang doorgegeven door de eerdere bewoners van deze horst.

Hoogwater in 1993 en 1995

Bijna elk jaar hebben de bewoners op de bult te maken met hoogwater. Meestal is de overlast niet zo groot.

In 1993 stond het water al bijzonder hoog. De familie had daarna meteen de stallen verhoogd. En waande zich veilig.

Tijdens het hoogwater in 1995 was de waterstand extreem hoog. In 1995 werd er op bevel van de overheid tot evacuatie overgegaan van 250.000

2003: Bootje bij het huis ligt klaar. (Foto: Familie Hamann)

mensen. Ze waren verplicht uit grote delen van het Gelders rivierengebied geëvacueerd vanwege de gevaarlijk hoge waterstand van de Rijn, Maas en de Waal.

Het gezin Hamann is in 1995 niet geëvacueerd. Het gezin vond hier geen noodzaak toe. De gezinsleden waanden zich veilig in hun woning. Ze hadden wel hun maatregelen genomen. Hun woonkamer – het meest laag gelegen deel van hun woning – hadden ze deels ontruimd. Ze hadden alles van de vloer gehaald en wat hoger gezet. Veel foto's hadden ze in de vuurkorf in de open haard gelegd, want dat was immers hoog genoeg, dachten ze.

2003: Water tot aan de buitenmuren van de woning. (Foto: Familie Hamann).

Het gezin heeft tijdens hoogwater wel de hond moeten laten logeren. Want ja...hoe laat je hond uit bij hoogwater?

De paarden werden bij hoogwater achter de dijk gebracht.

Helaas kwam het water toch ongeveer 40 cm hoog in de woonkamer te staan.

Op een gegeven moment viel de elektriciteit uit. De familie zag de grond afkalven door de enorme stroming.

Het echtpaar sliep beneden met de laarzen naast het bed. Mocht het water 's nachts onverwacht

toch flink stijgen, dan konden ze meteen maatregelen nemen.

Mevr. Hamann ziet nog steeds de beelden van het water, dat tegen de buitenmuur klotste.

Toch is de familie nog nooit echt bang geweest voor het water. Ze hebben nog nooit overwogen te evacueren. Het oudste deel van hun woning heeft al 300 jaar alle overstromingen en stormen doorstaan.

Opvallend was, dat de oudste schuur toen niet is ondergelopen.

Toen het water zakte, bleken toch de fotoalbums in de vuurkorf ook verdrongen te zijn. De deuren van de kamer en de keukenkastjes waren wonderwel niet kromgetrokken.

2003: Een van de dochters van Mevr. Hamann aan het roer.
(Foto: Familie Hamann)

Hoogwater heeft ook zijn bekoring. De dochters van de familie Hamann hebben leren schaatsen op hun eigen ondergelopen rivier.

En wie kan zeggen, dat men vanuit de woonkamer uitzicht heeft op paaiende vissen?

Na het hoogwater in 1995 heeft Rijkswaterstaat meteen maatregelen genomen om mogelijke dijkdoorbraken en overstromingen zoveel mogelijk te voorkomen. In Loo werden de dijken verstevigd. Ook kreeg de familie Hamann subsidie om bomen en struiken aan te planten.

Zo'n vijf jaar geleden kwam Rijkswaterstaat weer met een voorstel in het kader van "Geef de rivier de ruimte". Men wilde, dat er struiken, bomen en heggen gerooid moesten worden rondom de Bult. Met veel moeite hebben de bewoners van de Bult het rooien van bomen en struiken kunnen voorkomen. Men kon bewijzen, dat sommige bomen en struiken er al honderden jaren stonden en juist voor veiligheid zorgden.

Liefhebber van paarden.

Mevr. Hamann is haar leven lang al dol op paarden.

Als meisje woonde ze op Rozenheuvel bij haar oma. Rozenheuvel is nu een hospice in Rozendaal. Zij was toen al vaak bij de pony's van haar oma te vinden. Helaas werden die pony's in de oorlog door de Duitsers gevorderd.

Maar.....als meisje van negen jaar ging ze na de oorlog met een van de onderduikers meteen mee naar zijn ouderlijk huis in Silvolde, waar ze onmiddellijk weer verknocht raakte aan de paarden die daar stonden.

Sinds ze in Loo woont, geniet zij zelf van haar eigen paarden die in haar stallen staan.

Mevr. Hamann leidt ze – samen met haar dochter-dagelijks naar de wei, voert de paarden en zorgt ervoor, dat de stallen schoongemaakt worden.

In de afgelopen hete zomer is ze druk bezig geweest met het regelmatig sproeien van haar tuin.

Naast het verzorgen van haar eigen paarden, vindt Mevr. Hamann het heel plezierig om voor andere paardenliefhebbers wedstrijden te organiseren; als bestuurslid van de Zuid Veluwe Jachtvereniging helpt ze al jaren bij de organisatie van dressuurwedstrijden.

Mevr. Hamann tijdens het hippisch festijn in Oosterbeek rond 1985. (Foto: Familie Hamann, gemaakt door R. W. de Jong fotografie in Arnhem)

9 januari 2018 hoogwater, vanaf Loo genomen
(Foto: Piet Bus)

Goed contact met de inwoners van Loo

Mevr. Hamann ervaart de contacten met de inwoners van Loo als heel prettig. Haar valt de zelfstandigheid van de bewoners op. Ze regelen graag hun eigen zaken zelf. Ondanks dat Loo een katholiek dorp is, werd er niet altijd braaf naar de pastoor geluisterd.

Dat haar man Henry Hamann als protestant toch ruim twintig jaar voorzitter is geweest van de Loose schutterij Willem Tell en voorzitter van de Dorpsraad in Loo, ziet ze ook als een bewijs hiervoor.

En Loo heeft tot nu toe altijd een eigen wethouder en gemeenteraadslid weten te behouden.

Ze is er trots op, dat haar man vroeger als gemeenteraadslid veel voor de Loose bevolking heeft betekend.

Tot slot,

Mevr. Hamann is nog steeds een druk bezet persoon. Ze besteedt veel tijd aan haar paarden en aan haar tuin. Ze drinkt regelmatig thee met

vriendinnenclubs. Zij is heel blij met het goede contact met haar kinderen en kleinkinderen.

Mevr. Hamann eindigt haar verhaal met de woorden: "We hebben hier altijd fijn gewoond, mede dankzij de burens".

Loo, september 2018, Agnes van Beurden.

Foto volgende pagina's: Hoog water bij het Looveer waardoor de veerdienst gestremd is met de woning van mevr. Hamann. (Collectie Duiven Post, HKDGL)

Onverwacht bericht van oud-Groessenaar Pieter

De Historische Kring Duiven Groessen Loo ontving een mail van de 89-jarige oud-Groessenaar Pieter Vedder die sinds 1983 met zijn vrouw in Dublin, Georgia USA woont. Hij had op een site van Chris van Keulen iets zien staan over Jan en Piet Meuwsen waarvan hij vond dat het niet klopte. Ik ben Jo Schepers een neef van de broers Meuwsen en als vrijwilliger betrokken bij de HKDGL. Daar vond men direct dat dit een klusje voor mij was aangezien ik veel informatie over de executie van mijn ooms heb verzameld. Deze informatie heb ik ook gebruikt bij de onthulling van het monument voor mijn ooms aan de Leuvensedijk in Groessen op 4 mei 2017.

In mijn jeugd heb ik altijd horen vertellen dat mijn ouders met hun 3 kinderen, ik was ruim 1 maand oud, uit Loo weg moesten voor het oorlogsgeweld. Als eerste kwamen we bij de fam. Vedder aan de Dorpsstraat in Groessen terecht. Daarna nog bij Stienesen om vervolgens eind november met vrijwel geheel Groessen naar Varsseveld te evacueren.

Ik was dan ook enorm verrast dat ik na 74 jaar nog met Pieter Vedder in contact kwam. Toeval of niet? Het was direct een heel prettig contact en voor mij voelde het alsof ik met familie in gesprek was.

Pieter bood mij, na enkele mailtjes waarin we informatie deelden, aan om alle bij hem bekende feiten uit september 1944 nog eens op schrift zetten en mij toe te sturen. Zo geschiedde en hieronder treft u zijn uitgebreide versie aan. Ik heb daar, op basis van de door mij verzamelde gegevens, reacties en/of verbeteringen tussen geplaatst.

OORLOGSERVARINGEN

zoals die zijn opgetekend door Pieter Vedder.

Beste Jo,

Naar aanleiding van onze, overigens erg prettige, contacten en jullie behoefte aan zoveel mogelijk informatie rondom het tragische gebeuren van Jan en Piet Meuwsen, heb ik besloten om het hele verhaal nog eens op te schrijven. Het vorige was beknopt en miste nogal wat interessante details. Het kaartje (op het einde) kan daarbij ook nog enige hulp bieden. De familie Vedder bestond eind 1944 uit mijn ouders, Petrus J. Vedder en Maria M. Vedder-Peer; broers Thé en Toon en ik; toen 15.5 jaar oud. Van de familie Meuwsen waren bij ons ingekwartiert: Meuwsen en zijn vrouw en zonen Jan en Piet. Volgens mij waren andere familieleden ondergebracht bij onze burens; Meijer. Ik herinner me dat één van hen, misschien Mientje, met een

Pieter Vedder.

jongen van Schepers soms in hun schuilkelder kroop (ook al was er geen gevaar...!).

Jo Schepers: door mijn ouders is altijd gesproken over de eerste evacuatie naar de fam. Vedder aan de Dorpsstraat 2 in Groessen nadat ze weg moesten van de Husserijstraat in Loo. Pieter verschilt hier dus met die versie.

De officiële evacuatiedatum van Loo was echter 27 september 1944. Mijn vader kennende kan ik mij eigenlijk niet voorstellen dat hij al op 19 september met zijn gezin bij Vedder zat. Dit ook gezien de korte afstand tussen de Husselarijstraat in Loo en de Dorpsstraat in Groessen. Hij ging toen ze Loo moesten verlaten zelfs nog meerdere keren terug om te kijken hoe het er met hun eigendommen bij stond. Wij zullen op 19 september vrijwel zeker nog in Loo gewoond hebben.

Praktisch iedereen had in die tijd een zelfgebouwde schuilkelder; die van buurman Meijer lag op zo'n 30m van de onze. Zo'n schuilkelder bestond uit een brede gleuf in de grond, zo'n 3 meter lang en 1 meter breed en diep, afgedekt met spoorbielzen of andere balken en betonbanden (van het plat glas) en daarop de grond die uit het gat kwam. Een laag stro op de vochtige bodem om daarop te slapen. Wij gingen er praktisch elke nacht in,

Vedder vanuit de USA.

behalve de oudere jongens, die vonden dat maar niks, 'het hol' was hun te klein.

September/oktober lagen wij praktisch elke dag onder granaatvuur, vooral in de late namiddag. Eind oktober raakte ik daardoor gewond; ik heb er nog enige littekens aan over gehouden. Wij waren namelijk nogal roekeloos, wij dachten dat we aan het geluid konden horen of zo'n fluitende granaat kortbij was of over vloog. Nee dus!

Op een namiddag in september moest mijn broer Toon, zoals elke dag, bij toerbeurt melk gaan halen (clandestien) bij Wolters (de Stokhorst). Dit was streng verboden, dus ging Toon met de blauwe emaille melkkan niet over de weg maar door het veld, naar de boerderij van onze vrienden; Wolters (zie kaartje). Jan en Piet hadden niks beters te doen en gingen dus mee. Jan kwam dus niet van zijn werk in Loo, en wat voor werk? Woonden er overigens nog wel mensen in Loo? Hij ging ook niet naar huis, want daar was ook niemand; de familie was bij ons of bij de burens. Piet ging ook niet melken, weer een ander verhaal; Piet was bij ons! Ik betwijfel zelfs of Meuwsen wel koeien had; hij was ten slotte tuinder en geen boer. Daarbij, als Piet ging melken hoefden wij ook niet clandestien melk bij Wolters te gaan halen.

Achterkant van de boerderij de Stokhorst Schralerweidsestraat 5, Grosse (Foto: Fam. Wolters)

Jo Schepers: ik weet echter van vertellingen uit de familie en heb dat later zelf ook gezien dat mijn opa wel een koe, varken en kippen had voor eigen gebruik. Dat hadden velen in die tijd op het platteland voor zelfvoorziening. Hij was inderdaad geen veeboer en meer gericht op de tuinderij.

Wat betreft de koeien achter 'd'n Diek' (Pieter bedoeld hier de Leuversedijk en Kandia), de meesten werden volgens mij niet meer gemolken; de eigenaren waren wellicht geëvacueerd en konden uiteraard geen koeien meenemen. De Duitsers legden er dus beslag op. Die koeien liepen dus maar min of meer verloren achter d'n Diek. Broer Toon, avonturier als hij was, ging op een dag een koe halen, samen met Willy Wolters, met het verhaal tegen de Duitsers dat het onze koe was. Ze lieten hem gaan met de koe, er liepen er toch nog genoeg. Dat arme beest werd illegaal geslacht, verstopt tussen de tomatenplanten in onze kas, met behulp van onze burens die allemaal wat meekregen. Zo hadden we weer wat op tafel! Maar oh wee als je betrapt werd!

Jo Schepers: Dat slachten herken ik ook uit verhalen thuis. Duitsers haalden koeien uit de uiterwaarden en liepen er ook mee door Groessen richting Duitsland. Bewoners zeiden dan dat die of die koe van hen was, en kregen die ook wel terug. Ze konden die melken of slachten voor vlees.

Uit gesprekken met ooggetuige Theet van Keulen (nu 93 jaar) weet ik, zoals dat ook in de Driepas van juli 2017 staat, dat hij met zijn broer Jan ook op 19 september nog achter de Leuvensedijk aan het melken was ten tijde van het neerstorten van de Duitse gevechtsvliegtuigen.

Groessen werd pas op 18 en 19 november geëvacueerd.

Toon, met Jan en Piet, op weg dus naar Wolters. Ze waren nauwelijks een poosje weg of er ontstond een hevig luchtgevecht boven onze hoofden; wellicht tussen Messerschmitts en Spitfires of Mustangs. Ik lag er op mijn rug met plezier naar te kijken, erg interessant, vooral ook omdat er enkele kortbij naar beneden stortten; wij dachten ergens in d'n Huttenhoek of achter d'n Diek. De rest van de informatie heb ik voor het grootste deel van mijn overleden broer Toon, wij waren erg close.

De drie, Toon, Jan en Piet, zagen dat schouwspel natuurlijk ook en ook dat de een na de ander naar beneden kwakte, niet ver van hun vandaan. Nieuwsgierig; kom laten we gaan kijken. Daar lagen dan de resten van 2 vliegtuigen kort bij elkaar, 2 Duitse, maar volgens Toon was er op z'n minst ook een Engels / Amerikaans toestel neergeschoten. Ze waren niet de enige nieuwsgierigen, de meesten uit de Lijkweg, waaronder wellicht Arnold Bosman en Theet Dominicus. Allen wellicht grinnikend omdat het Duitse jagers bleken te zijn. Er waren ook Duitse soldaten (SSers?) toegestroomd, ze waren half bezopen zei Toon, en furieus. Het verhaal dat de Duitsers zo kwaad waren omdat ze hun eigen vliegtuigen hadden neergeschoten slaat mijns inziens nergens op. Ze schreeuwden tegen de nieuwsgierigen: 'Raus hier!' De meesten dropen af, richting Lijkweg. Dominicus vertelde dus dat er op hen geschoten werd en dat hem de kogels om de oren floten. Toon heeft echter nooit gesproken over schieten van de Duitsers op de nieuwsgierigen. Als de kogels hem, Dominicus dus, om de oren floten hadden ze beslist ook wel iemand geraakt; de Duitsers waren getrainde schutters.

Jo Schepers: Th. Dominicus zei niet dat de Duitsers op hem schoten maar de kogels floten hem wel om de oren. Dat zou ook kunnen zijn om de kijkers angst aan te jagen. Ook Th. van Keulen sprak tegen mij over het schieten van de Duitsers toen hij nog achter de dijk aan het melken was met zijn broer. We mogen dus wel aannemen dat er wel degelijk geschoten is al was het misschien niet de bedoeling de burgers te raken.

Sorry Dominicus, maar er woonde volgens mij ook geen Max Wolters aan deze kant van d'n Diek. Wij

kenden dat gebied als onze broekzak en wisten echt wel wie daar woonde. Daarbij, als hij in het huis van de, volgens mij niet bestaande, Max Wolters was, dan kon hij zeker niet zien wat er aan de andere kant van d'n Diek gebeurde.

Jo Schepers: Ik heb Pieter met onderbouwing van documenten bewezen dat Antonius (Max) Wolters wel in de Oldenhoek woonde. Pieter heeft daar als volgt op gereageerd.

Ik heb er geen moeite mee dat mijn waarnemingen door betere worden weerlegd; belangrijk is dat de ware toedracht van het gebeuren kan worden vastgelegd. Het was alles bijeen een waardevolle en leuke uitwisseling van gegevens tussen twee mensen die elkaar nooit gezien hebben. Het riep voor mij ook allerlei jeugdherinneringen op van het leven in mijn geliefde dorp Groessen. Hoewel ik daar maar ruim 20 jaar heb geleefd. Als we korter bij elkaar woonden zouden we beslist nog een interessante mondelinge discussie kunnen hebben, en niet alleen over oorlogservaringen. Als ik nu terugkijk op de Jan en Piet story die zich vooral door jou toedoen, voor mij ontvouwde in de laatste maanden, dan komt bij mij het beeld op van een oude, lang vergeten legpuzzel, waarvan een groot aantal stukjes ontbraken, zodat je het complete beeld niet kon zien. Een zekere Jo Schepers haalde die onvolledige puzzel boven water, met het doel om de gemiste stukjes te vinden. Een aantal mensen probeerden hem daarbij te helpen. Zij leverden sommige waardevolle stukjes en maakten er zelfs stukjes bij, gebaseerd op lang geleden memories. Die stukjes bleken dan later echter niet allemaal te passen. Jij ging dus door met dieper graven en vond steeds meer passende stukjes, gebaseerd op feiten, zodat de puzzel nu praktisch compleet is. Mogelijk ontbreken er nog een paar stukjes, maar het beeld van het tragische gebeuren is nu toch wel echt duidelijk en dat is wat uiteindelijk telt. Je verdient dank Jo, voor je inzet.

Terug naar Toon, Jan en Piet. Zoals gezegd; de meeste kijkers gingen na de dreigende woorden van de schreeuwende Duitsers richting Lijkweg, maar Toon met z'n gezellen ging de andere kant op; ze moesten immers nog naar Wolters, melk halen. Toon vertelde dat ze, om niet gezien te worden door de Duitsers, gebukt door een droge sloot slopen. Blijkbaar gingen Jan en Piet niet door dezelfde sloot. Ze werden dus wel door de Duitsers ontdekt; Toon ontsnapte miraculeus. Hij zag wel dat ze door de furieuze Duitsers meegenomen werden maar hij heeft niet gezien wat er later met hun gebeurde, maar vreesde het ergste! Ik weet niet precies de plek van dit alles; Toon sprak n.l. van achter d'n Diek en noemde ook Kandia.

Er werd later gezegd dat de Duitsers beweerden dat die twee *partizanen* wapens en munitie van de neergestorte vliegtuigen hadden meegenomen. Toon hield echter vol dat ze, net als hij, mogelijk enkele interessante onderdelen van instrumenten in hun broekzak hadden gestopt.

Thuis was er onrust; waar bleven die drie jongens toch, het was denk ik al zes of zeven uur maar het was nog licht. Dan zag ik dat er een politie, en even later een priester, wellicht kapelaan Weterman, arriveerde en toen realiseerde ik me dat er blijkbaar iets heel ernstigs gebeurd moest zijn. Ik zag de Moeders huilen en ik voelde wel aan waarom. Waar waren Jan en Piet en waar was Toon? Wij vonden hem later, helemaal overstuurd en in shock, zittend in een appelboom; hij vermoedde kennelijk al meer. Had hij schoten gehoord?

Wat betreft het idee dat het terrein waar de Duitse neergeschoten vliegtuigen lagen, Sperrgebiet zou zijn, lijkt mij ook complete nonsens. Een stuk polderweiland Sperrgebiet, kom nou...! Als ze Jan en Piet daarvan beschuldigd zouden hebben waren er toch ook tientallen anderen in overtreding. Wat een onzin. De Duitsers zochten mijns inziens een motief, wel wetende dat wat ze gedaan hadden een oorlogsmisdaad is. Om dezelfde reden denk ik, was die Ortskommandant aanvankelijk ook niet bereid om, na het gebeurd, de lichamen vrij te geven. Militaire doofpot...?

Als het waar is dat Jan en Piet hun eigen graf hebben moeten graven dan zou de plaats waar ze gefusilleerd zijn bekend zijn bij diegenen die later de bodies hebben opgehaald. Als die personen althans nog leven.

Meester Berendsen was toen het hoofd van het plaatselijke Rode Kruis en zover ik weet heeft hij, mogelijk samen met kapelaan Weterman, onderhandelt met de Ortskommandant, die z'n kwartier had in de boerderij van Bouwman, om de bodies vrij te geven. Hij kan het niet bevestigen; hij leeft niet meer.

Jo Schepers: De plaats van hun graf in de Pannerdense waard is ook vrij nauwkeurig bekend. In het boek "Oorlog over het Gelders eiland" staat door ooggetuige Th. Vreman, zij woonden toen in de Pannerdense waard, gemeld:

De broers Meuwsen werden via het Stokmansbruggetje meegenomen naar het huis van Vreman in de Pannerdensewaard, waar de soldaten gelegerd waren. Daar zijn ze hardhandig verhoord en ofschoon er geen bewijs was dat ze geschoten hadden, er werden immers geen wapens aangetroffen, werden zij standrechtelijk

ter dood veroordeeld. Beide broers werden afgevoerd naar de drinkplaats bij het bruggetje en moesten daar hun eigen graf delven. Maar, omdat de grond te hard was, werd uitgeweken naar het zandgat bij de Raayhof. Hier moesten ze opnieuw beginnen aan het graven van een tweepersoonsgraf.

Na voltooiing werden ze na elkaar geëxecuteerd. Het was 20:30 uur zoals ook opgetekend staat in de overlijdensakte van de Gemeente Pannerden" Verder staat in het kerkboek van de Andreas parochie van Groessen geschreven: 19 september werden de gebroeders Jan en Piet Meuwsen door de Duitsers gefusilleerd, beschuldigd van "spionage".

Een grote slag voor ouders en parochie.

Met toestemming van de Ortskommandant te Zevenaar, werden de lijken van de jongens die hun eigen graf hadden moeten graven en op de rand van hun graf werden neergeschoten aan de "Pannerdensche Dijk" afgehaald nadat ze ter plaatse in 2 kisten werden neergelegd. De gezongen Requiemmis werd door een grootte massa parochianen bijgewoond.

Pieter Vedder vertelde verder hoe hun evacuatie in 1944 verlopen is.

Het was nadien echt geen leuke tijd voor de inwoners van huize Vedder. Kort na het gebeurd werden we gedwongen te evacueren naar een veiliger oord; Varsseveld, en zo werden we gescheiden van de familie Meuwsen. Het was een trieste optocht, sommigen te voet, met een karretje of kinderwagen, anderen waren zo gelukkig (waaronder wij) dat ze een paard en wagen hadden met daarop wat van hun hebben en houden. Ook ons kleine Keesje ging mee, Moeders lievelingshondje. De karavaan maakte een stop in Doetinchem, waar we werden ondergebracht voor de nacht in de veehal. Vriendelijke boeren bekommerden zich om de paarden. Wij sliepen, samen met een groot deel van de dorpsbewoners, op een laag stro, uiteraard met de kleren aan. Tussen alle narigheid nog een leuk voorval.

Vrouw Boerboom, die kortbij ons kwam te liggen, ging zich echter uit kleden. Toen ze in haar ondergoed stond bleken er wat gaatjes in de broek te zitten. Harry Berendsen, onze buurman, liet iedereen schateren van het lachen. 'Maar vrouw Boerboom' zei hij; 'ik weet dat jullie ook onder granaatvuur hebben gelegen maar dat het zó kortbij was...!'

Toon en ik werden in Varsseveld ondergebracht bij een pracht boeren echtpaar; Gerrit en Mina Nijhof, (van den Bannickhof).

Ouders van Pieter Vedder achter hun boerderij aan de Dorpstraat in Groessen

Mijn ouders en Thé zaten bij een broer van Gerrit. Helaas was ons hondje ergens onderweg achter gebleven. Onze gastfamilies waren protestant maar respecteerden ons katholiek zijn. Dus met Kerstmis zouden we naar de nachtmis gaan, maar in Varsseveld was geen katholieke kerk. In het nabijgelegen Harreveld was een katholiek klooster-internaat en daar zouden we dan naar de nachtmis van twaalf uur gaan. Probleem was dat je, na zonsondergang, niet meer op straat mocht komen. Geen probleem voor Toon en mij. Wij kenden de weg door de akkers en weilanden van het enigzins glooiende gebied. De mis was mooi en wij zongen uit volle borst: 'Vrede op Aarde!'. Halverwege op de terugweg van het klooster zagen we achter een ietwat glooiende akker iets branden. Wij wilden dat natuurlijk wel zien. Het was niet volstrekt donker, een beetje maanlicht. Op weg er naar toe liepen we praktisch tegen een prikkeldraadafrastering aan en tot onze grote schrik hing daar in het puntdraad een roodharig hoofd en wat lichaamsdelen. Blijkbaar de piloot van een tijdens de nachtmis neergeschoten Brits vliegtuig. Ik zie het nog voor me, zal het ook nooit vergeten. Kerstmis voor die jongeman; Vrede op Aarde...!

In januari mochten enkelen die een paard en wagen hadden, waaronder wij dus, nog een keer terug naar Groessen om ingekuilde wortels en aardappelen op te halen. Zowel op de heen als terugweg maakten we een tussenstop bij een neef van Moeder in Kilder. Op de terugweg met de aardappels en wortels kwamen we door Terborg en wat zagen we daar: ons Keesje! Die bleek al die tijd bij de lokale slager gewoond te hebben. Er was een dispuut tussen Papa en de slager van wie dat hondje nu eigenlijk was. Een veldwachter was gelukkig in die buurt en maakte er een Salomon's oordeel van. Beide 'eigenaren' moesten het hondje roepen en waar ze naar toe ging, dat was de ware. Het hondje ging met Pa mee naar Varsseveld.

In april 1945 kwam de bevrijding dichterbij. Bij onze boerderij stonden 3 Duitse auto's, o.a. een oud model Mercedes, en een pantserwagen; nutteloos want zonder benzine. Toon zei: 'Die Mercedes wordt de onze. 's Nachts wordt het hele spul echter door de Duitsers opgeblazen. Wij spraken de avond ervoor nog met de moedeloze Duitse soldaten; sommigen hadden hun helm en uitrusting al weggegooid. De andere morgen zagen we sommigen van hen dood langs de Lichtenvoordseweg liggen...! We waren bevrijd!

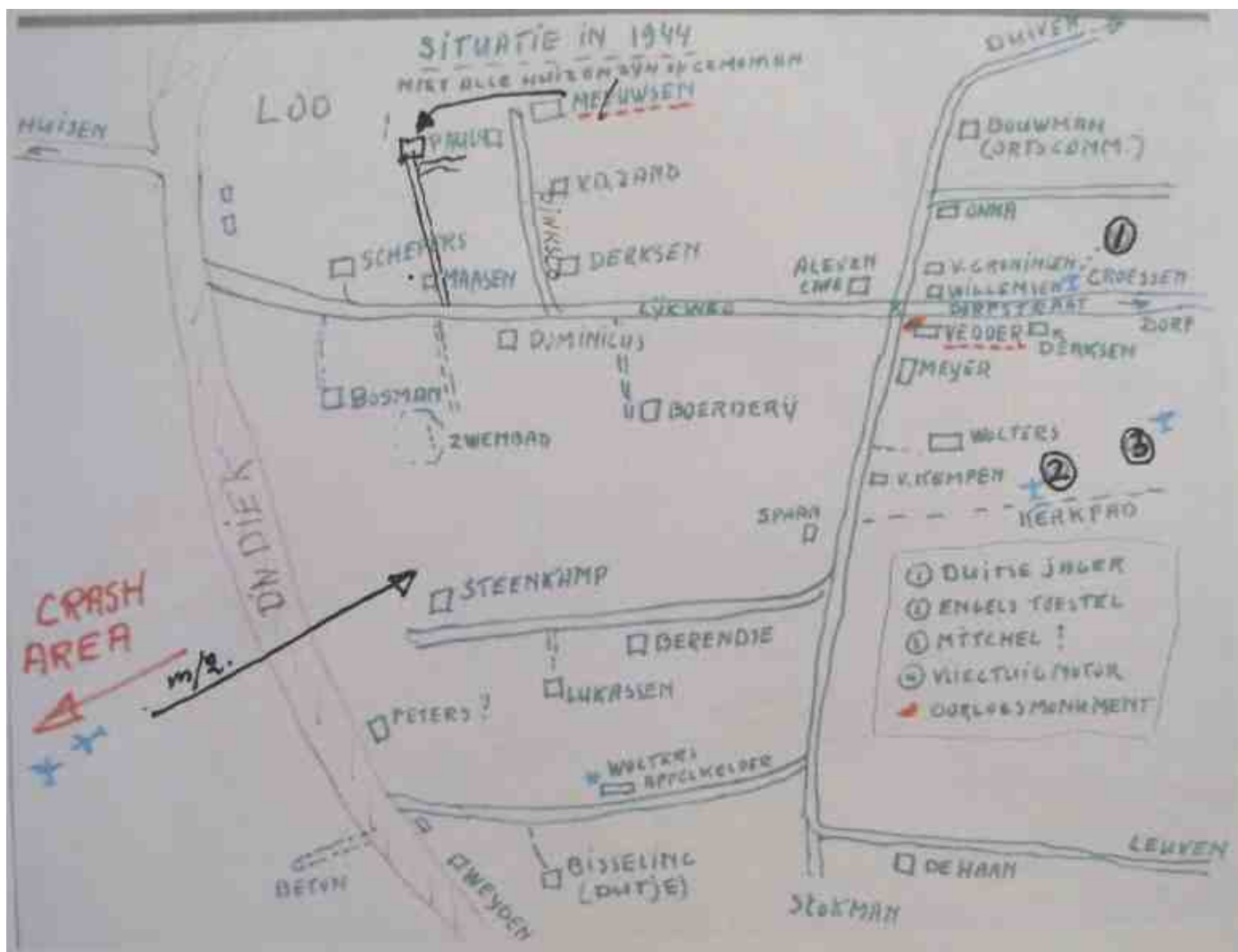
Toen we na de bevrijding terug mochten van Varsseveld naar Groessen vonden we daar onder andere kapotte huizen, inclusief het onze, kassen zonder glas, mensen met verloren familieleden en met praktisch niks meer dan een hoop verdriet. Mijn Vader vroeg mij eens wat later om planten naar Meuwse te brengen. Ik zie de man nog zitten op een houtblok, achter het huis, met z'n hoofd in z'n handen. Hij zei: 'Ik kan niet meer werken, het heeft allemaal geen zin meer'. Een oorlog levert mijns inziens alleen maar verliezers op.

Dublin, Georgia/USA maart 2018
Pieter J.C. Vedder

P.S. Ik heb deze story naar beste weten neergeschreven om zodoende de familie van Jan en Piet te helpen de ware toedracht van dit tragische gebeuren te kennen. Het is zeker niet mijn bedoeling om andere informanten in diskrediet te brengen. Maar ik, en ook mijn vrouw Mariëtte, ben nu eenmaal getraind en we hebben ervaring om situaties rationeel te analyseren en beslissingen enkel te baseren op feiten. In dit geval echter zijn de feiten wat moeilijker te achterhalen.

Bovenstaand de topografische kaart van het gebied. Deze is t.o.v. het kaartje van Pieter Vedder iets gedraaid. Bron: Topotijdreis.nl

Plattegrond door Pieter na 74 jaar getekend.

Vliegtuigen etc.

Op het bovenstaande kaartje heb ik de plaatsen aangegeven waarvan ik zeer zeker weet dat er neergeschoten vliegtuigen lagen. Waarom ik dat zo zeker weet?

Bij nummer 1 op het kaartje gaat het om een Duitse jager, waarschijnlijk een Messerschmitt. Ik heb geprobeerd om het staartwielte eraf te slopen, bedoeld als kruiwagenwiel. Ik schrok me wezenloos toen er een Duitse soldaat naar me toe kwam, maar hij was uitermate vriendelijk en probeerde me zelfs te helpen. Het wielte heb ik er echter niet af gekregen; wel had ik wat kogellagers en tandwieltejes.

Bij nummer 2 gaat het om een Engels/Amerikaans toestel. Die lag, nog tamelijk intact, op z'n buik met onder de vleugels flinke wielen met rubber banden. Je moet weten dat we in die tijd, 1943-44, geen fietsbanden meer hadden en we sneden dus smalle strepen van oude autobanden en prutsten die rond de vellingen (zogenaamde Koesiebanden). Dat rammelde wel wat als je

fietste. Kun je je voorstellen wat een pracht voorraad aan rubberstrepen daar onder die vleugels lag? Ik kon er maar aan één kant bij en heb er anderhalve dag met een groot mes onder die vleugel liggen zweten om repen van die reuzeband te snijden.

Bij nummer 3 gaat het om een groter toestel; het zou mijns inziens een Mitchell bommenwerper kunnen zijn. Ik wist goed waar die lag en na de bevrijding heb ik er een mitrailleur van de geschutskoepel afgeschroefd, met nog enkele kleine electro motoren. Ja, compleet met munitiebanden. Toen ik jaren later in militaire dienst was (m'n 2 broers zaten toen als soldaat in Indonesië) vond ik uit dat het om een zogenaamde point 50 ging. Ik heb er in Groessen uiteraard nooit mee geschoten maar wel heb ik die getoond op de wagen die we voor een bevrijdingsoptocht hadden gemaakt. Ik lag daarop achter een walletje met 'mijn' mitrailleur, gericht op een landkaart van Indonesië. Het onderschrift luidde: 'Nederland bevrijd, Indonesië nog in strijd'. Het zou me niet verbazen dat sommigen in Groessen zich zo'n optocht nog weten te herinneren of misschien zelfs er foto's van hebben.

Herdenkingsmonument voor slachtoffers WO-II uit Groessen.

Bij het sterretje (onder # 3) gaat het om een vliegtuig stermotor, mogelijk Pratt en Whitney, maar dat weet ik niet helemaal zeker meer. Ik had daarvan die gestroomlijnde neuskop die voor op de propeller zit. Daarin zat een 12 Volt electromotor met een pracht satelliet tandwielstelsel die de hoek van de propellerbladen kon verstellen. Die stermotor lag praktisch tegen de appelkelder van Theet Wolters aan. Ik weet niet van welk vliegtuig die motor kwam.

Uit mijn verhaal kun je ook opmaken dat ik graag met technische spullen knutselde. Later in mijn leven heb ik in Wageningen dus o.a. Tuinbouwtechniek A en B gestudeerd.

Jo Schepers: Pieter geeft op het kaartje links niet de juiste plaats van de "Crash Area" aan. Dat moet bij Steenkamp zijn.

Verder moet de plaats van het huis M(e)uwsen (midden boven) recht boven dat van Maassen staan. Dat is nu aan de Schrouwenburg. Beide heb ik in zwart gecorrigeerd.

Ik heb overigens zeer grote waardering voor het feit dat Pieter na 74 jaar dit gedetailleerde kaartje van Groessen nog zo uitstekend heeft getekend.

Het rode tekenetje staat voor het oorlogsmonument dat op de hoek van de Kruisstraat stond zie foto hieronder.

Mijn Vader heeft daarvoor de grond geschonken. Jaren later heeft men in Duiven besloten dat dit kruis daar weg moest. Mijn broer Toon, die toen in Zevenaar woonde, heeft er met hand en tand voor gevochten dat het er zou blijven staan, maar het mocht niet baten. Als compromis werd besloten om het ergens centraal in Duiven te plaatsen. Dat kruis moest daar dus weg, moest op een centrale plaats in Duiven komen. Dat kruis stond daar echter voor alle oorlogsslachtoffers uit Groessen, zoals b.v. Charles van Beek die, samen met anderen, in mei 1940 op de Grebbeberg sneuvelden, en voor alle burger slachtoffers, alsook voor Jan en Piet. Het argument van centralisatie houdt dus geen stand want dan zou het monument voor Jan en Piet nu ook in Duiven moeten staan. Hoe dan ook, het kruis is er tenminste nog.

Jo Schepers: bovenstaand monument is in 1945 geplaatst aan de zogenoemde Kruisstraat. Daar werden de gevallen Groessenaren jaarlijks door de gehele gemeente herdacht.

Wilt u reageren of heeft u aanvullingen op dit verhaal neem dan contact op met het secretariaat van de HKDGL of direct met Jo Schepers. 0316-264231

Verenigingsnieuws

Activiteiten

Duive te Gek

Op zondag 30 september jl heeft Duive te Gek in Duiven plaatsgevonden.

Een jaarlijkse happening waarbij verenigingen zich kunnen presenteren. De Historische Kring Duiven-Groessen-Loo heeft met een kraam hieraan deelgenomen.

In de kraam konden oude foto's worden bekeken en vragen worden gesteld over de geschiedenis van Gemeente Duiven. De kraam werd veel bezocht en de interesse was groot.

Ledennieuws

De afgelopen maande hebben we de volgende nieuwe leden mogen verwelkomen:

B. Erven van Houten	Duiven
J.M.A. Janssen	Duiven
N. Snelder	Duiven
G.H.F. Spaan	Groessen
W. Verweijen	Duiven

Rabobank Clubkas Campagne

Ook dit jaar heeft de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo deelgenomen aan de jaarlijkse Rabobank Clubkas Campagne. We willen dan ook graag onze hartelijke dank uitspreken voor het stemmen op onze vereniging. Met 19 stemmen ontvangen we € 208,49 van de Rabobank Arnhem en Omstreken. Hier gaan we een mooie bestemming voor zoeken.

Oproep kopij

Voor het vullen van de Driepas zijn we afhankelijk van kopij. Helaas komt de bodem van onze kopijportefeuille in het zicht.

Middels deze weg willen we de leden van de Historische Kring oproepen om verhalen, familiegeschiedenissen, eigen onderzoek naar boerderijen enz. met betrekking tot Duiven, Groessen en Loo in te sturen ter publicatie in de Driepas.

Misschien heeft u wel een speciale foto, bidprentje, of object waar een speciaal verhaal aan vast zit. Heeft u zo'n verhaal, artikel of speciaal object neem dan contact met ons op of stuur uw bijdrage naar redactie@hkdgl.nl

Oproep

Bent u in het bezit van bidprentjes, geboortekaartjes, rouwkaarten, trouwkaarten enz. en wilt u deze met ons delen. Dan willen we deze graag digitaliseren u hoeft ze hiervoor niet blijvend af te staan scannen is voldoende. Neemt u dan contact met ons op via secretariaat@hkdgl.nl.

Indien onbestelbaar retour: Remigiusplein 9, 6921 BL Duiven

Toen en Nu

De kruising Molenstraat en Lijkweg. De bovenste foto is van eind jaren tachtig van de vorige eeuw de onderstaande foto is uit 2011.

